

EBELİK VE HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN ETİK DUYARLILIKLARININ İNCELENMESİ*

EXAMINING THE ETHICAL SENSITIVITY OF MIDWIFERY AND NURSING STUDENTS

Sultan ALAN** Şule GÖKYILDIZ SÜRÜCÜ*** Ayşe ŞENOĞLU**** Emine AKÇA*****

**Doç. Dr. Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü, Adana <https://orcid.org/0000-0002-5403-3778>
 ***Doç. Dr. Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü, Adana <https://orcid.org/0000-0002-0088-4219>
 ****Uzman Ebe Adana İl Sağlık Müdürlüğü Acil Sağlık Hizmetleri Başkanlığı, Adana <https://orcid.org/0000-0003-0580-1758>
 *****Arş. Gör. İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü, Malatya <https://orcid.org/0000-0001-5432-2951>

Yazisma Adresi:

Ayşe ŞENOĞLU
 E-Posta: aysenoglu@gmail.com

Gönderim Tarihi : 10 Haziran 2019

Kabul Tarihi : 10 Eylül 2019

*Bu çalışma 7-9 Kasım 2018 1. Uluslararası Ebelikte Eğitim Araştırma Geliştirme (EBEARGE) Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

ÖZET

Amaç: Bu araştırma ebelik ve hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılıklarının incelenmesi amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Yöntem: Araştırmanın örneklemini 2 Ocak – 31 Mart 2017 tarihleri arasında ulaşılabilen ve araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden ebelik ve hemşirelik olmak üzere toplam 526 öğrenci oluşturmuştur. Veriler birey tanıtım formu ve ahlaki-etik duyarlılık anketi ile toplanmıştır. Veriler sayı, yüzde dağılımları, ortalama, standart sapma, Student t-test, Tek yönlü Varyans analizi, Mann Whitney-U testi ve Kruskal Wallis testleri kullanılarak analiz edilmiştir.

Bulgular: Öğrencilerin yaş ortalaması 20.95±2.13'tür. Öğrencilerin %84'ü kadın, %92.8'i çalışmamakta ve %62.4'ü yaşamını en çok ilde geçirmiştir. Öğrencilerin %63.1'i hemşirelik bölümü öğrencisi ve %54'ü bölümünü isteyerek seçtiğini bildirmiştir. Öğrencilerin Ahlaki-Etik Duyarlılık Anketi toplam puan ortalaması 89.17±23.09'dur. Öğrencilerin "medeni durumu ve yaşamını en çok geçirdikleri yer" değişkenleri ile ahlaki etik duyarlılıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır ($p < 0.05$). Öğrencilerin "bölümü, okudukları sınıf, bölümünü isteyerek seçmesi, bölümünü sevmesi, etik ile ilgili ders alması ve daha önce etik ikilem yaşama durumları" ile ahlaki etik duyarlılıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Sonuç: Bu araştırma sonucuna göre ebelik ve hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılıklarının orta düzeyde olduğu saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Duyarlılık; ebelik; etik; hemşirelik; öğrenciler

ABSTRACT

Aim: This research was conducted as a descriptive study to examine the ethical sensitivities of midwifery and nursing students.

Methods: The study was conducted with 526 midwifery and nursing students who voluntarily accepted to participate in the research between January 2-March 31 2017. The research data were collected from Individual Identification Form and Moral Sensitivity Questionnaire. Data was analyzed by number, percentile, mean, standard deviation, independent t test, One-Way Anova, Mann Whitney-U test and Kruskal Wallis tests using SPSS 20.0 for Windows program.

Results: The average age of the students is 20.95 ± 2.13. Eighty four percent of the students are girls, 92.8% are not working, and 62.4% are mostly living on the city. 63.1% of the students are students in the nursing department and 54% reported that they chose willingly own departments. The Moral Sensitivity Questionnaire total score averages of the students was 89.17 ± 23.09. A statistically significant relationship was found between ethical sensitivity and "marital status and place of life" of students ($p < 0.05$). A statistically significant relationship was not found between ethical sensitivity and "choosing the department, the class, the department willingly, liking the department, taking lessons about ethics and experiencing ethical dilemmas before" of students ($p > 0.05$).

Conclusion: According to this research result, the ethical sensitivity of midwifery and nursing students was found to be moderate.

Key words: Sensitivity; midwifery; ethics; nursing; students

GİRİŞ

Sağlık bakım ekibinin önemli üyelerinden olan ebeler ve hemşirelerin bakım hizmeti uygulamalarında bakım verdiği birey için en uygun kararı almaları gerekir. Günümüzde ebeler ve hemşireler daha karmaşık kararlar almak durumunda kalmaktadırlar. Sağlık hizmetini alan ve hizmeti sunan arasındaki ilişki çeşitli etik kaygıları da beraberinde getirmektedir (Aydın ve ark. 2017; Kılıç Akca ve ark. 2017).

Etik, kişilerin mesleki davranışlarını düzenleyen değerler grubu olarak tanımlanmaktadır. Etik, haklar, bireye saygı, dürüstlük, adalet, güven, zarar vermeme ve yarar sağlama gibi evrensel değerleri içerir (Akca ve ark. 2017). Etik duyarlılık, etik sorunları ayırt etme yeteneği, çelişen bir durumda var olan etik değerlere karşı bilinç ve dikkat olarak tanımlanır (Akca ve ark. 2017; Bahrieni et al. 2017). Etik duyarlılık, eğitim yoluyla geliştirilebilir ve mesleki davranış kurallarına uygun davranışlar sergilenerek sürdürülür. Etik olarak doğru karar vermek, etik duyarlılık derecesine ve bireyin etik ilkeler çerçevesinde düşünme yeteneğine bağlıdır (Akca ve ark. 2017). Etik duyarlılık etik karar verme sürecinin önemli bir yönüdür (Tuveson ve Lutzen 2017).

Etik, bilim ve teknolojinin bireye ve topluma zarar vermemesi için gerekli ahlaksal değerleri ortaya koyar. Bir hastanın bakımı sırasında ortaya çıkan sorunların çözülmesi etik ilkelerle mümkün olabilir. İlk bakışta, ebelik ve hemşirelik uygulamaları ve meslek üyelerinin yetkinlikleri, etikten bağımsız olarak ortaya çıkan klinik işlemler olarak görülebilir, ancak etik ve klinik işlemler uygulamada birbirinden ayrılamaz (Borhani et al. 2016). Etik ilkelerin çok iyi bilinmesi ve bu doğrultuda tutum ve davranışların geliştirilmesi önemlidir (Aydın ve ark. 2017). Ebe ve hemşireler hastalara uyguladıkları tedavi ve bakım hizmetleri sırasında kendi değer ve ilkelerinden kaynaklanan farklılıklar nedeniyle zaman zaman zorlandıkları durumlarla karşılaşabilir ve nasıl davranılırsa en doğru ve en uygun kararın verilebileceği konusunda zorlanabilirler. Bu durumda ortaya etik ikilemler çıkabilir. Uygulama sırasında etik ikilem yaşayan ebe ve hemşireler evrensel etik ilkeler doğrultusunda çözüm yolları bulmak durumundadır (Aydın ve ark. 2017).

Sağlık bakım hizmetlerinin sunumu sırasında ebe ve hemşirelerin etik ikilemlerle karşı karşıya kalması hasta bakım sürecine zarar verebilir (Bahrieni et al. 2017). Bu nedenle ebe

ve hemşirelerin etik açıdan duyarlı bakım sunması önemlidir. Bu doğrultuda bakım verilebilmesi için etik duyarlılığın yüksek olması gerekmektedir. Düşük etik duyarlılık düzeyi hasta bakım sürecinde uygun olmayan karar vermeye neden olabileceğinden ebe ve hemşirelerin etik duyarlılıklarının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda ebelik ve hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılıklarının gelişmesi için uygun eğitim programlarının hazırlanması gerekir (Bahrieni et al. 2017).

Ebelik ve hemşirelik eğitimi verilen okullarda etik eğitiminin amacı, yeterli etik sorumlulukları olan ve etik ikilemler karşısında etik karar verme becerileri gelişmiş ebe ve hemşirelerin yetiştirilmesidir. Ancak, öğrencilerin klinik ortamlara girmeden önce etik duyarlılığa sahip olma derecesi tartışma konusudur. Bu bakımdan ebelik ve hemşirelik okullarının sorumlulukları bulunmaktadır (Borhani et al. 2016; Kılıç Akca ve ark. 2017). Gelecekte sağlık hizmeti sağlayıcıları olarak ebelik ve hemşirelik öğrencileri, eğitimleri boyunca bakım uygulamaları sırasında karşılaşabilecekleri ve uymaları gereken etik ilkeleri öğrenmelidir. Profesyonel ebelik ve hemşirelik uygulamalarında, hasta bakımında etik duyarlılığın artırılması için, ebelik ve hemşirelik eğitiminde etik konulara önem verilmesi son derece önemlidir (Aydın ve ark. 2017).

Ebe ve hemşirelerin etik problemleri tanınması ve doğru kararları alması için etik duyarlılık düzeylerinin yüksek olması gerekmektedir. Bu doğrultuda araştırma, ebelik ve hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılıklarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırmanın Türü: Bu araştırma tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman: Araştırma, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik ve Hemşirelik Bölümlerinde, 2016-2017 eğitim öğretim yılı bahar döneminde yapılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örnekleme: Araştırmanın evrenini 2016-2017 öğretim yılı Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde okuyan 1400 ebelik ve hemşirelik öğrencisi oluşturmuştur. Power analiz yapıldığında örneklem büyüklüğü, 0.05 yanılma düzeyi, %80 temsil gücü ve %95 güven aralığı ile 302 öğrenci olarak hesaplanmıştır. Araştırmanın örneklemini 2 Ocak-31 Mart 2017 tarihleri arasında okulda bulunan ve

araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 526 ebelik ve hemşirelik öğrencisi oluşturmuş, evrenin %37'sine ulaşılmıştır. Araştırmada basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları: Araştırmanın verileri birey tanıtım formu ve Ahlaki-Etik Duyarlılık Anketi (ADA) ile toplanmıştır.

Birey tanıtım formu, öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin 9 soru ve mesleki özelliklerine ilişkin 11 sorudan oluşan literatüre dayalı hazırlanmış bir formdur.

ADA, etik duyarlılığı ölçmek amacıyla, Lutzen (1994) tarafından İsveç'te geliştirilmiş, Tosun (2005) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır (Lutzen et al. 1994; Tosun 2005). ADA, otonomi (10,12,15,16,21,24,27. maddeler), yarar sağlama (2,5,8,25. maddeler), bütüncül yaklaşım (1,6, 18,29,30. maddeler), çatışma (9,11,14. maddeler), uygulama (4,17,20, 28. maddeler) ve oryantasyon (7,13,19,22. maddeler) olmak üzere 6 alt boyut ve 30 maddeden oluşan bir ölçüm aracıdır. Ölçeğin 3, 23, 26. maddeleri herhangi bir alt boyut arasında yer almamaktadır. Ölçekteki maddeler yedili likert tipi olup puanlaması "Tamamen katılıyorum" (1) ile "Hiç katılmıyorum" (7) arasında derecelendirilmektedir. ADA'dan alınabilecek en düşük puan 30, en yüksek puan ise 210'dur. Düşük puan etik açıdan yüksek duyarlılığı, yüksek puan ise düşük duyarlılığı göstermektedir.

İstatistiksel Analiz: Veriler "Statistical Package for Social Sciences" (SPSS) for Windows 20.0 istatistik paket programında sayı, yüzde dağılımları, ortalama, standart sapma, Student t-testi, Tek yönlü varyans analizi (Anova), Mann Whitney-U testi ve Kruskal Wallis testleri kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü: Araştırmaya, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan etik onay alınmıştır (Karar no:22/13 Ocak 2017). Araştırmaya başlamadan önce ilgili kurumdan izin ve katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bunlar; araştırmaya henüz etik dersi almayan öğrenciler de alınmıştır. Etik dersi almayan öğrenciler, etik kavramlar ve etik ikilemler hakkında bilgi sahibi olmadan soruları cevaplamak durumunda kalmıştır. Bu durum meslek etiği dersi almış gruplarda yapıldığında daha farklı sonuçların elde edilmesine neden olabilir. Ayrıca araştırmada öğrencilerin randomize olarak seçilmemiş olması ve öğrenci sınıf ve cinsiyete

göre tabakalandırmanın yapılmaması önemli bir sınırlılıktır. Buna göre bu çalışmada 2. ve 3. sınıftan katılımcı sayısı diğer sınıflara göre oldukça azdır. Bunun sonucu 2 ve 3 sınıf öğrencilerin görüşleri yeterince yansıtılamamış olabilir.

BULGULAR

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerinin Dağılımı

Özellikler	n	%
Cinsiyet		
Kadın	442	84.0
Erkek	84	16.0
Medeni durum		
Evli	20	3.8
Bekar	506	96.2
Aile Tipi		
Çekirdek	447	85.0
Geniş	70	13.3
Parçalanmış	9	1.7
Çalışma durumu		
Çalışan	38	7.2
Çalışmayan	488	92.8
Sosyal güvence		87.1
Var	458	12.9
Yok	68	
En çok yaşanılan yer		
İl	328	62.4
İlçe	149	28.3
Köy	49	9.3
Gelir düzeyi		
Gelir giderden az	56	10.6
Gelir gidere denk	441	83.9
Gelir giderden fazla	29	5.5

Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 20.95 ± 2.13 'tür. Öğrencilerin %84'ü kadın, %96.2'si bekar ve %85'i çekirdek ailede yaşamaktadır. Öğrencilerin %92.8'i çalışmamakta, %87.1'i sosyal güvenceye sahip, %62.4'ü yaşamını en çok ilde geçirmiş ve %83.8'i gelir durumunu gelir gidere denk şeklinde ifade etmiştir (Tablo 1).

Tablo 2'de öğrencilerin mesleklerine ilişkin özellikleri ve görüşlerinin dağılımı görülmektedir. Öğrencilerin %63.1'i hemşirelik bölümünde ve %50'si 1. sınıfta okumaktadır. Öğrencilerin %54'ü bölümünü isteyerek seçtiğini ve %70'i bölümünü sevdiğini bildirmiştir. Öğrencilerin %57'si öğrenimi süresince etik ile ilgili ders aldığını ve %33.3'ü ise etik ikilem yaşadığını bildirmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Mesleklerine İlişkin Özellikleri ve Görüşlerinin Dağılımı

Öğrencilerin Mesleklerine İlişkin Özellikleri ve Görüşleri	n	%
Bölüm		
Ebelik	194	36.9
Hemşirelik	332	63.1
Sınıf		
1. Sınıf	263	50.0
2. Sınıf	95	18.1
3. Sınıf	29	5.50
4. Sınıf	139	26.4
Bölümünü isteyerek seçme		
Evet	284	54.0
Hayır	242	46.0
Bölümünü sevme		
Evet	368	70.0
Hayır	158	30.0
Etik ile ilgili ders alma		
Aldım	300	57.0
Almadım	226	43.0
Etik ikilem yaşama		
Yaşadım	175	33.3
Yaşamadım	351	66.7
Toplam	526	100

Öğrencilerin ADA ve alt boyutlarından aldıkları toplam puan ortalamaları Tablo 3'te gösterilmiştir. Öğrencilerin ADA toplam puan ortalaması 89.17±23.09'dur. Öğrencilerin ADA alt boyutlarından; otonomi puan ortalaması 20.37±6.62, yarar sağlama puan ortalaması 11.85±4.33, bütüncül yaklaşım puan ortalaması 12.84±5.15, çatışma puan ortalaması 11.51±3.61, uygulama puan ortalaması 12.90±4.35 ve oryantasyon puan ortalaması 9.04±4.60'tır.

Tablo 3. Öğrencilerin ADA ve Alt Boyutlarından Aldıkları Toplam Puan Ortalamaları

	Ölçek	Ort±SS	Dağılım Aralığı
Altboyutlar	ADA	89.17±23.09	30-184
	Otonomi	20.37±6.62	7-41
	Yarar Sağlama	11.85±4.33	4-27
	Bütüncül	12.84±5.15	5-35
	Yaklaşım		
	Çatışma	11.51±3.61	3-21
	Uygulama	12.90±4.35	4-28
	Oryantasyon	9.04±4.60	4-28

Öğrencilerin bazı sosyo-demografik özelliklerine göre ADA toplam puanlarının dağılımı Tablo 4'te gösterilmiştir. Öğrencilerin

medeni durumları ve en çok yaşadıkları yere göre ahlaki etik duyarlılık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($p<0.05$). Evli öğrencilerin bekarlara oranla, yaşamını daha çok köyde geçiren öğrencilerin il ve ilçede geçirenlere oranla ahlaki etik duyarlılık puanları daha yüksek bulunmuştur. Bu çalışmada öğrencilerin cinsiyet, aile tipi, çalışma durumu, sosyal güvence varlığı ve gelir düzeyine göre ahlaki etik duyarlılık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$)

Tablo 4. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Ahlaki Etik Duyarlılık Puanlarının Karşılaştırılması

Sosyo-Demografik Özellikler	Ort±SS	Test ve p değeri
Cinsiyet		
Kadın	88.73±22.18	-0.878
Erkek	91.51±27.38	0.382
Medeni durum		
Evli	98.35±22.02	-2.140
Bekar	88.49±22.99	0.032
Aile tipi		
Çekirdek aile	88.90±22.32	0.078
Geniş aile	90.37±26.88	0.962
Parçalanmış aile	93.44±30.52	
Çalışma durumu		
Çalışıyor	90.08±22.55	-0.533
Çalışmıyor	89.10±23.15	0.594
Sosyal güvence		
Var	89.17±22.95	-0.044
Yok	89.18±24.14	0.965
En çok yaşanılan yer		
İl	87.35±22.81	5.715
İlçe	89.93±20.01	0.004
Köy	99.08±30.40	
Gelir düzeyi		
Gelir giderden az	88.84±24.78	1.616
Gelir gidere denk	88.99±22.54	0.446
Gelir giderden fazla	92.59±28.11	

Bu çalışmada öğrencilerin mesleklerine ilişkin özellikleri ve görüşlerine göre ADA toplam puan ortalamaları arasındaki fark Tablo 5'te gösterilmiştir. Öğrencilerin okudukları bölüm, sınıf, bölümünü isteyerek seçme, bölümü sevme, etik ile ilgili ders alma ve daha önce etik ikilem yaşama durumlarına göre ahlaki etik duyarlılık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 5. Öğrencilerin Mesleklerine İlişkin Özellikleri ve Görüşlerine Göre Ahlakî Etik Duyarlılık Puanlarının Karşılaştırılması

Mesleki Özellikler ve Görüşler	Ort±SS	Test ve p değeri
Bölüm		
Ebelik	89.03±21.05	-1.13
Hemşirelik	89.26±24.23	0.910
Sınıf		
1.Sınıf	86.56±23.58	7.826
2.Sınıf	93.33±23.84	0.050
3.Sınıf	89.38±22.01	
4.Sınıf	91.24±21.38	
Bölümünü isteyerek seçme		
Evet	89.24±23.57	0.066
Hayır	89.10±22.55	0.948
Bölümünü sevme		
Evet	89.23±22,52	0.077
Hayır	89.06±24,42	0.939
Etik ile ilgili ders alma		
Aldım	89.90±22.34	0.830
Almadım	88.21±24.05	0.407
Etik ikilem yaşama		
Yaşadım	90.92±24.39	1.225
Yaşamadım	88.30±22.39	0.221

TARTIŞMA

Bu çalışmada sağlık bilimleri fakültesinin ebelik ve hemşirelik bölümlerinde okuyan öğrencilerin etik duyarlılıkları incelenmiştir. Etik duyarlılık ölçeğinden alınabilecek en yüksek puan ve toplam puan düştükçe etik duyarlılığın arttığı göz önünde bulundurulduğunda, sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin puan ortalamalarının orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar sağlık profesyonellerinin etik duyarlılıklarını yansıtmaları bakımından oldukça önemlidir.

Başak ve ark. (2010) yoğun bakım hemşirelerinin %78.9'unun, Fırat ve ark. (2017) acil serviste çalışan hemşirelerin %49.5'inin, Yılmaz ve ark. (2018) dahili kliniklerde çalışan hemşirelerin %74'ünün etik konusundaki bilgilerini hemşirelik eğitimi sırasında kazandığını belirlemişlerdir. Karaca ve ark. (2016) ebelik öğrencilerinin yalnızca %32.7'sinin etik dersi aldıklarını belirtmiştir. Aydoğan ve Ceyhan (2019) acilde çalışan sağlık personellerinin %67.2'sinin etik ile ilgili eğitim aldıklarını bildirmiştir. Bu çalışmada öğrencilerin %57'si etik dersi almıştır. Ebelik ve hemşirelik lisans eğitim programında etik dersi

yer almasına rağmen öğrencilerin tamamının etik dersi almama nedeni gruplar arasındaki sınıf farklılıklarından ve dersin isteğe bağlı seçilebilir bir ders olmasından kaynaklanmaktadır.

Etik ikilemler bir eylem sırasında ya da karar verilmesi gereken bir durumda iki değer arasındaki karmaşadan kaynaklanır. İki değer çatıştığında, etik ilkeler dikkate alınarak karar verilmesi gerekir. Etik ilkeler doğrultusunda karar verebilme ve ilkeler çatıştığında çözüm bulma becerisi, mesleki deneyimle ve karşılaşılan vaka sayısı ile ilişkili olarak gelişmektedir. Aydın ve ark. (2017) ebelik öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin %57.7'sinin etik ikilem yaşadıklarını belirtmiştir. Karaca ve Yalvaç (2016) çalışmalarında öğrencilerin çoğunun (%56.9) etik ikilem yaşamadığını ifade etmesine rağmen, etik ikilem yaşama sıklığını 'bazen yaşıyorum' (%58.8) olarak bildirdiklerini belirtmişlerdir. Bizim çalışmamızda da öğrencilerin %33.3'ü etik ikilem yaşadığını bildirmiştir. Bu sonuçlara göre öğrencilerin klinik deneyimlerinin az olması nedeniyle etik ikilem yaşadıkları ve etik ilkeler doğrultusunda karar vermede zorlandıkları düşünülmektedir.

Aydın ve ark. (2017)'nin ebelik öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin etik duyarlılık anketi toplam puan ortalamasına göre etik duyarlılıklarının orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Kılıç Akça ve ark. (2017) hemşirelik öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin etik duyarlılıklarının orta düzeyde olduğunu belirtmiştir. Karaca ve ark. (2016) hemşirelik ve ebelik öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin etik duyarlılıklarının orta düzeyde olduğunu, ebelik ve hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılık puanları arasında fark olmadığını belirtmiştir. Bizim çalışmamızda da öğrencilerin etik duyarlılığının orta düzeyde olduğu, ebelik ve hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılık puanları arasında fark olmadığı saptanmıştır. Dolayısıyla bu sonuç, literatürle uyumlu olarak yorumlanmıştır. Bu durumun, ebelik ve hemşirelik öğretim müfredatlarında çoğu dersin ortak olmasından dolayı öğrencilerin benzer gelişim göstermesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Etik duyarlılık anketinin otonomi, çatışma ve yarar sağlama alt boyutlarının puan ortalamalarının yüksek olması etik duyarlılığın düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Çalışmada otonomi ve çatışma alt boyutu puan ortalaması yüksek bulunmuştur. Aydın ve ark. (2017) yaptıkları çalışmada son sınıf ebelik

öğrencilerinin etik duyarlılık anketinin otonomi, çatışma ve yarar sağlama alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının yüksek olduğunu ve bu boyutlarda etik duyarlılığın düşük düzeyde olduğunu belirtmiştir. Başak ve ark. (2010) yoğun bakım hemşirelerinde yaptıkları çalışmada genç ve deneyimi az olan hemşirelerin etik duyarlılıklarının deneyimli hemşirelere göre daha düşük olduğu, özellikle otonomi ve uygulama becerisinin genç hemşirelerde daha düşük olduğu bildirilmiştir. Otonomi ve çatışma boyutlarında beceri kazanılmasında klinik deneyim süresi önemli bir etkidir (Aydın ve ark. 2017). Bu sonuçların öğrencilerin henüz deneyim kazanmamış olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Aydın ve ark. (2017) yaptıkları çalışmada deneyimsiz olan öğrencilerin anketin yarar sağlama boyutunda etik duyarlılığın düşük olduğu bulunmuştur. Bu sonuç, çalışmamız ile uyumludur. Tosun (2005)'un çalışmasında, yaşın ilerlemesi ve deneyim süresinin artması ile birlikte hemşirelerde bütüncül yaklaşım ve yarar sağlama ilkesinde etik duyarlılığın geliştiği belirtilmektedir. Bizim çalışmamızda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçlara göre, etik duyarlılığın yaş ve deneyim süresi ile birlikte arttığı söylenebilir.

Karaca ve Yalvaç (2016) ebelik öğrencilerinin, Karaca (2018) hemşirelik öğrencilerinin etik dersi alma durumlarına göre etik duyarlılık ölçeği toplam puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu bildirmiştir. Çalışmamızda, öğrencilerin etik dersi almış

olmalarına göre etik duyarlılık ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bizim çalışmamıza benzer olarak, Yılmaz ve ark. (2018)'nin dahiliye kliniklerinde çalışan hemşirelerle, Başak ve ark. (2010)'nın yoğun bakım hemşireleri ile ve Çobanoğlu ve Algier (2004)'in yoğun bakım hemşireleri ile yaptıkları çalışmada hemşirelerin etik konusunda eğitim alma durumlarına göre etik duyarlılık ölçeği toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirtilmiştir. Bu sonuçların etik ile ilgili ders içeriklerinin farklılık göstermesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma sonucuna göre sağlık bilimleri fakültesi ebelik ve hemşirelik bölümü öğrencilerinin etik duyarlılıklarının orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Ebe ve hemşirelerin uygulama sırasında karşılaşılabilecekleri etik ikilemler karşısında doğru kararlar alması için etik duyarlılık düzeylerinin yüksek olması gerekmektedir. Etik duyarlılığın gelişmesinde etik eğitimi, eğitiminin bilgi, beceri ve tutumu, meslektaşlarla ilişkiler önemli rol oynar. Bu nedenle ebelik ve hemşirelik öğretim programlarında mesleki etik eğitiminin gözden geçirilerek, ebe ve hemşirelerin klinik karar verme, eleştirel düşünme ve problem çözme becerisini sağlayacak içerik ve yöntemlerle verilmesi, eğitimlerin örnek vakalarla desteklenmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Aydın Y, Dikmen Y, Kalkan SC. Ebelik Öğrencilerinin Hasta Bakım Uygulamalarında Etik Duyarlılıklarının İncelenmesi. *J Contemp Med* 2017;7(2):168-74.
Aydoğan A, Ceyhan Ö. Acilde Çalışan Sağlık Personelinin Etik Duyarlılıkları. *ACU Sağlık Bil Derg* 2019; 10(2):182-9.
Bahrieni F, Azodi P, Hajivandi A, Jahanpou F. The Effect of Education in Nurse's Moral Sensitivity. *J Pharm Sci Res* 2017;9(10):1817-21.
Başak T, Uzun Ş, Arslan F. Yoğun bakım hemşirelerinin etik duyarlılıklarının incelenmesi. *Gülhane Tıp Derg* 2010;52(2):76-81.
Borhani F, Abbaszade A, Hoseinabadi-Farahani MJ. Moral sensitivity and its dimensions in Iranian nursing students. *J Med Ethics Hist Med* 2016;9:1-7.
Çobanoğlu N, Algier L. A qualitative analysis of ethical problems experienced by physicians and nurses in intensive care units in Turkey. *Nurs Ethics* 2004;11(5):444-58.

Fırat B, Karataş G, Barut A, Metin G, Sarı D. Acil Servis Hemşirelerinin Etik Duyarlılıklarının İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Derg* 2017;10(4):229-35.
Karaca T, Yalvaç S. Ebelik Öğrencilerinin Etik Duyarlılıklarının İncelenmesi. *JACSD* 2016;6:48-62.
Karaca T. The Moral Sensibility of Nursing Students. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi* 2018;5(1):24-30.
Kılıç Akca N, Şimşek N, Arslan Efe D, Şentürk S, Akça D. Moral Sensitivity among Senior Nursing Students in Turkey. *Int J Caring Sci* 2017;10(2):1031-9.
Lutzen K Nordin C, Brolin G. Conceptualization and instrumentation of nurses' moral sensitivity in psychiatric practice. *Int J Methods Psychiatr Res* 1994;4(4):241-8.
Tosun H. Sağlık Uygulamalarında Deneyimlenen Etik İkilemlere Karşı Hekim ve Hemşirelerin Duyarlılıklarının Belirlenmesi (Doktora Tezi),

İstanbul, İstanbul Üniversitesi, 2005.

Tu vesson H, Lutzen K. Demographic factors associated with moral sensitivity among nursing students. *Nurs Ethics* 2017;24(7):847–55.

Yılmaz D, Düzgün F, Yılmaz Uzelli D, Korhan Akın E, Dikmen Y. Dahili Kliniklerde Görev Yapan Hemşirelerin Etik Duyarlılıklarının ve Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Üniversite Hastanesi Örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergi* 2018;11(2):157-63.